

Prikazi i osvrti

Predstavljanje knjige “Okvir B1”

Zrinka Jelaska, Marica Čilaš-Mikulić

(Ana Grgić, Milvia Gulešić Machata, Iva Nazalević Čučević, ur. *Hrvatski B1: opisni okvir referentne razine B1 (Croatian B1: Descriptive framework of reference level B1)*, Zagreb: FF Press, 2013.)

1. Uvod

Knjiga *Hrvatski B1 — opisni okvir referentne razine B1*, izdana u srpnju 2013. u Zagrebu, u izdanju FF-pressa Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, napisana je i izdana mjeseca srpnja 2013. godine, tjedan dana nakon službenoga pristupanja Hrvatske Europskoj uniji. Nije ju bilo lako napisati, među ostalim i zato što je prvi opis jedne razine hrvatskoga kao inoga jezika. Nastajala je dugih pet godina, ali ju se itekako isplatilo dočekati.

Hrvatski B1 ima 315 tiskanih stranica. Uredile su ju Ana Grgić, Milvia Gulešić Machata i Iva Nazalević Čučević. One su ujedno i suautorice u knjige, zajedno s drugih šest suautorica: Marinelom Aleksovski, Ivančicom Banković-Mandić, Ines Carović, Jelenom Cvitanušić Tvico, Aidom Korajac i Sandom Lucijom Udier. Knjigu je složio i grafički oblikovao naslovnicu Marko Maraković. Razina B1 granica je, ili prag, kako su ga autorice zvale tijekom višegodišnjega zajedničkoga rada na njemu, između jezičnoga umijeća osnovnoga ili temeljnoga govornika koji inim jezikom vlada na razini A i samostalnoga korisnika koji inim jezikom vlada na razini B.

2. Dijelovi knjige

Knjiga se sastoji od predgovora, zahvale, popisa kratica i znakova, deset poglavlja i dvaju dodataka, kazala pojmova i popisa udžbenika i priručnika za učenje hrvatskoga kao inoga jezika, a na kraju su podatci o autoricama. Ukupno obaseže 315 stranica.

Predgovor — Predgovor je napisao Jean-Claude Beacco, profesor emeritus Sveučilišta Sorbonne Nouvelle, lingvist koji se posebno bavi francuskim i poučavanjem francuskoga jezika, jezičnom didaktikom. Predaje Didaktiku jezika, tekstova i kultura te Jezik i jezike: opisi, teorija, prijenos. Bio je, između ostaloga, voditelj Ureda za nastavu francuskoga jezika kao inoga

jezika i francuske kulture, kulturni ataše, pa direktor Jezičnoga ureda Italije, predavač i profesor na Sveučilištu Maine. Vodi katedru opće didaktike jezika i kultura na Sveučilištu nove Sorbone (*l'Université de la Sorbonne nouvelle — Paris III*). Sudjelovao je u izaslanstvu francuskoga jezika i drugih jezika u Francuskoj. Objavio je više od 120 radova iz područja poučavanja francuskoga kao stranoga, odnosno inoga jezika, u posljednje vrijeme Kompetencijski pristup u jezičnoj nastavi (*L'approche par compétences dans l'enseignement des langues*, Didier) i nekoliko jezičnih okvira za francuski, knjige o jezicima i integracijskoj politici odraslih useljenika. Dakle, vrstan je stručnjak koji je od 1998. savjetnik za obrazovne jezike i jezičnu raznolikost u Odjelu za jezičnu politiku Europskoga vijeća sa sjedištem u Strasbourgu.

Kada je 10. rujna 2012. profesor Beacco održao svojevrsni seminar za suautorice ovoga priručnika, zaposlenice Croaticuma, njihove vanjske suradnice i znanstvene novakinje Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, u vrlo ugodnu ozračju objašnjavao je što smatra važnim i novim u pristupu, davao je savjete, odgovarao na pitanja. Još nam odjekuju njegove riječi da komunikacija nije verbalna komunikacija, nego ljudska komunikacija riječima.

Beacco u predgovoru najprije naglašava važnost opramanja jezika svime potrebnim kako bi on bio stabilan i sposoban služiti komunikaciji među svojim govornicima, ali onda i opremanja za što jasniji i određeniji način poučavanja stranih govornika jer danas jezik nije samo kulturna, nego i profesionalna vrijednost. On naglašava važnost izrade ovoga priručnika jer se njome omogućuje ljudsko razumijevanje usmenim sporazumijevanjem među jezicima susjednih ili bliskih naroda i država kako bi sugovornici lakše dočući prave osjećaje i namjere svojih sugovornika. Kako se danas smatra nužnim vjerodostojno dokazivati jezično umijeće svakoga pojedinca, nužno je uskladiti sadržaje i strukture za nastavu i ispite u različitim obrazovnim kontekstima. Naglašava i glotodidaktičko znanje autorskoga Croaticumova tima i stručno iskustvo. Nadasve ističe da su autorice, dosljedno se držeći protokola izrade opisa prema Zajedničkomu eteuropskomu referentnomu okviru za jezike opisanu u Vodiču koji Vijeće Europe preporučuje svojim članicama, ponudile prvi ovakav opis za tzv. manje poučavan jezik, tj. jezik koji nije međunarodni kao što su njemački, španjolski i francuski, osim globalnoga engleskoga.

Lijepo je da to kaže jedan tako velik europski stručnjak, a još je ljepše što pozdravlja i široko teorijsko zahvaćanje, duboko poznavanje jezika pristupa, temeljitost i upornost autorica, dijelom i prema vlasitu iskustvu jer je i sam sudjelovao u izradi jezičnoga okvira za francuski kao ini jezik na razini A 1.1, a potom i na razinama A1, A2 i B2 (*Niveaux de référence pour le français B2, A1 et A2*, Didier). Jean-Claude Beacco vjeruje, a i mi s njim, da će ovaj referentni okvir doprinijeti ovladavanju hrvatskim

jezikom nasljednih govornika u svijetu i poučavanju svih koji ga žele naučiti. Koliko je njemu ova knjiga bila poticajna pokazuje i sasvim osobna izjava da gotovo s jednakim uzbuđenjem potpisuje ovaj predgovor kao što je to učinio s predgovorom za talijanski, koji je jezik njegovih korijena.

Zahvale — Možda nije obično spominjati zahvale jer ova knjiga ima deset poglavlja punih korisnih sadržaja. No urednice su doista zahvalne svima koji su im bilo na koji način pomogli, od autorica i djelatnica Croaticuma, recenzentima, voditelju projekta u okviru kojega je nastao profesor Ivi Pranjkoviću, gospođi Philiji Thalgott iz Vijeća Europe koja im je pomogla u postizanju suvremenih standarda europske jezične politike (odnosno približavanju, kako to skromno kažu autorice, a mi možemo reći da su ga autorice doista postigle). Zahvaljuju urednice i svojim studentima koji su ih potaknuli na pisanje, upravi Filozofskoga fakulteta što je odobrila tiskanje.

2.1. Značajke i namjena priručnika

U prvomu poglavlju, kojemu su autorice sve tri urednice, opisuju se jezična umijeća i ograničenja govornika na razini B1, sposobnoga održavati razgovor i prenijeti ono što želi u nizu različitih konteksta. Druga mu je sposobnost prilagodljivo suočavanje sa svakodnevnim teškoćama (Zeroj 2005: 33–35). Urednice opisuju kako su morale istražiti različiti mikrouloge poput savjetovanja, upućivanja, izražavanja želje i markouloge poput opisa, argumentacije, objašnjenja kao i opće pojmove. Urednice navode da je Hrvatski B1 namijenjen kao pomoć izradi cjelovitijih, boljih i jasnijih planova i programa za učenje hrvatskoga kao inoga jezika; u izradi ispita, njihovoj standardizaciji i uspostavljanju kriterija procjenivanja znanja inojezičnih govornika. Hrvatski B1 može poslužiti i inojezičnim govornicima, ozbiljima i poduzetnima, u osmišljavanju i ustrojavanju vlastitoga učenja te pripreme za ispit. Slažemo se s autoricama da je za ovom knjigom potreba bila tako velika da uskoro ne ćemo znati kako smo mogli bez nje.

Okvir nije program!!! — Urednice upozoravaju na nešto što ne će na odmet biti ponoviti ne samo sada, nego puno puta u budućnosti. To ističemo jer predmnijevamo da bi se moglo dogoditi ono na što i mnogi stručnjaci u mnogobrojnim europskim zemljama već dugo upozoravaju u odnosu na Zajednički europski referentni jezični okvir — ovaj je priručnik opis, ne zakon, propis. Iako su riječi i oblici koje bi se moglo ili trebalo znati navedene u ovoj knjizi odabrane u skladu s višegodišnjim iskustvom većine svojih sastavljačica, a utemeljene su ne samo na stručnomu, nego i znanstvenomu bavljenju hrvatskim kao inim jezikom, ne znači da se smije znati samo to ili da je nedopustivo ne znati sve što je navedeno u toj knjizi. Zbog prerevnoga shaćanja Zeroja kao zakona umjesto okvira u mnogim zemljama u novijim su

bavljenjima za obrazovne jezike i školske jezike stručnjaci za jezično planiranje u Europskomu vijeću napustili gotovo sve nazive koje postoje u Zeroju pa govore o platformi umjesto okvira, ispuštaju riječ europski (jer se ZEROJ, engl. CEFRL proširio i na druge kontinente).

I profesor Beacco istaknuo je kao problem sklonost nekih čitatelja, posebno onih s većom moći, a manjim stručnim znanjem, da okvir shvate kao program, umjesto kao okvir koji treba razraditi prema potrebama i okolnostima, što znači raznolikosti mogućih programa. Rekao je: *To je problem referentnih knjiga! Lako ih je razumjeti kao program, a to se ne smije jer je to opasno. One daju samo elemente za gradnju različitih programa. One su sredstvo za gradnju programa. Različiti su programi usporedivi, ali ne mogu biti jednaki zbog sati, rječnika, konteksta, gramatike.* Mi podsjećamo da nije isto predavati jednak broj sati u nekoliko tjedana ili mjeseci; tri do pet puta tjedno ili jednom; u zemlji u kojoj se jezik govori, u zajednici koja njime govori ili vrlo daleko; zaposlenim ljudima ili onima koji se bave samo učenjem hrvatskoga; vrlo mladima koji se i inače školuju, odraslima ili starijima; govornicima srodnih jezika ili vrlo različitih; polaznicima podjednaka ili vrlo raznolika znanja; onima koji žele naučiti novi jezik ili onima koji su na neki način to prisiljeni.

Upozorio je na opasnost da se okvir shvatiti kao zatvoreni dokument, zakon. Njega treba otvarati, a to se čini biranjem. Iskustva s platformama pokazuju da se platforme ne čitaju jer su platforme, a okvir se shvaća kao zakon. Ljudi često ne žele birati, a u okviru moraju birati, i to stalno. U okvirima su navedene sve uloge, ili se tomu teži, a tvorci programa trebaju birati prema potrebama. Kolega je unaprijed branio autorice naglašavajući da su ovo ponuđeni okviri, ali da autorice ne mogu odlučivati za tvorce programa, to bi bila prevelika odgovornost i bile bi zasigurno napadane.

2.2. Opis razine B1 prema Zeroju: komunikacijska kompetencija, jezične aktivnosti i strategije, kontekst korištenja jezikom, tekst

U drugomu poglavlju, koje je napisala Iva Nazalević-Čučević, opisuju se jezično umijeće, komunikacijske aktivnosti i strategije usmene i pisane proizvodnje, uključujući i međudjelovanje te posredovanje, kontekst uporabe jezika na razini B1 prema ZEROJ-u, ali nadopunjeni s dvije druge jedinice literature. Na taj se način korisnici za ovu razinu ne trebaju služiti još i ZEROJ-em, što je vrlo praktično.

2.3. Pragmatična kompetencija

Važno je da inojezični učenici hrvatskoga nauče razumjeti i proizvesti tekst, a ne izdvojene riječi, da se pri objašnjavanju jezika stalno treba početi od tek-

sta i njemu se vratiti. Stoga treba opisati obilježja različitih vrsta tekstova, stilove i registre. Uopće nije lako lingvistički opisivati različite tekstove, primjerice svakodnevni razgovor. Ni na francuskome svi stilovi i sve uloge nisu opisani. U nedostatku prikladnoga opisa registra korisno je opisati pojedine uloge, na makro i mikro razini, poput objašnjavanja, nuđenja, odbijanja ne samo jednom, nego mnogo puta, inzistiranja i odustajanja od inzistiranja, predlaganja. Nije dovoljno poznavati samo jedan element, nego dinamiku koja nastaje međudjelovanjem. Ako one nisu predvidljive jer su suizgradljive, tada se uloge opisuju semantički, no treba imati na umu da su te uloge dio teksta. To se u visokomu stupnju postiglo u trećemu poglavlju, koje je također napisala Iva Nazalević-Čučević. U njemu se govori o diskursnoj kompetenciji, funkcionalno i sadržajno raščlanjenoj te funkcionalnoj kompetenciji govornika, raščlanjenoj prema mikroulogama poput odobravanja, makroulogama poput opisa te međudjelnim shemama poput sheme za dolazak u goste i odlazak na razini B1. Poglavlje ima i veći popis korisne literature, velikim dijelom i na hrvatskome jeziku.

2.4. Jezične funkcije

U četvrtomu poglavlju popisani su, opisani i oprimjereni jezični obrasci kao dio teksta. Navedene su neke češće komunikacijske situacije poput izražavanja stava i mišljenja, prihvaćanja ili odbijanja prijedloga. Uz opis strukture izričaja navedeni su i primjeri, a spominju se i viši i niži varijetet hrvatskoga. Poglavlje se sastoji od šest većih potpoglavlja koja se dijele na više manjih jedinica, označenih brojevima radi lakšega snalaženja. Složena su dvodjelno — u lijevome je stupcu opisana struktura, a u desnome nalaze se primjeri, katkad i inačni, primjerice *U pravu si / Imaš pravo*. Masno je otisnut opis struktura kojima se ovladava na razini B1, za razliku od opisa struktura kojima govornici ovladavaju na nižim razinama koje su također navedene jer predstavljaju ukupnost znanja na toj razini.

Ovo je jedno od tri, da tako kažemo, grupna poglavlja, sastavilo ga je osam autorica. Urednice ističu da su autorice navedene abecedno u ovomu i ostala dva, idućemu i sedmomu, što bi značilo da to nužno ne odražava udio u cijelomu poslu na poglavljima. Naime, autorice su knjigu stvarale razgovarajući, raspravljajući, uočavajući probleme, predlažući, odabirući i u konačnosti dogovarajući se na dugogodišnjim zajedničkim sastancima što i kako činiti, pa su pojedine od njih dobivale zadatke na temelju kojih se dalje raspravljalo ili su pisale završne inačice tekstova. Rad na ovoj knjizi bio je zahtjevan i izazovan jer su se istraživali rječnik, gramatika, prototipni izrazi za obavljanje komunikacijskih zadataka, jezične makro i mikro uloge baš za ovu razinu B1, što je bilo izrazito teško bez bilo kakva dosadašnja slična uporišta. Poneke su od autorica bile redovite na sastancima, druge manje,

vrijeme je prolazilo, mišljenja su se razilazila i slagala pa je na kraju bilo teže utvrditi tko je točno što radio. No činjenica da su zajednički iskazale svoje autorstvo pokazuje koliko su bile svjesne da bez zajedničkoga rada ne bi bilo ni svih poglavlja, ili bar ne bi bila ovakva. Ovo je poglavlje toliko važno, korisno i zanimljivo, a tako jedinstveno u hrvatskome, da smo sigurne kako će se pojedine dobre profesorice hrvatskoga za izvornojezične govornike njime poslužiti u poučavanju i učiniti svoju nastavu znatno zanimljivijom. Autorice su ovim poglavljem učinile i još nešto — omogućile međujezična i međukulturna istraživanja. Dovoljno bi bilo usporediti načine kako se u hrvatskome sugovornika prekida ili potiče da nastavi svoj govor s nekim od drugih jezika da se vide sličnosti i razlike.

2.5. Opći pojmovi

U petomu poglavlju, koje je napisalo sedam autorica, donosi se popis riječi koje su govornicima potrebne ili mogu biti potrebne za sudjelovanje u komunikacijskim situacijama iz prethodnoga, četvrtoga poglavlja pa se ta dva poglavlja izravno dopunjuju. Leksičke jedinice izdvojene su i svrstane prema semantičkim kategorijama, podijeljene su na kategorije egzistencija, količina, prostor, vrijeme, kvaliteta, mišljenje, osjećaji, govorenje, a sedma su odnosi. Ovo poglavlje nudi popis riječi koje se predlažu za poučavanje i učenje, što znači da nisu navedene sve moguće riječi koje bi trebalo znati na razini B1 niti bi trebalo sve riječi koje jesu navedene znati u svim značenjima. U sastavljanju programa i nastavnih planova učitelji hrvatskoga na svim razinama imaju slobodu i odabrati ih iz navedenih ovoga priručnika i dodati neke druge, ali ovdje su navedene riječi koje mogu biti temelj. Pojmovi su pak organizirani u potkategorije koje su označene brojevima, a unutar potkategorija grupirani su u manje tematske jedinice, primjerice u 5.2. *Prostorni pojmovi*: 5.2.1. Mjesto, 5.3.2. Udaljenost, 5.3.3. Kretanje i pomicanje, 5.3.4. Cilj i smjer, 5.3.5. Podrijetlo, 5.3.6. Raspoređivanje. Kanonski oblici riječi nalaze se u lijevomu, a primjeri u desnomu stupcu.

2.6. Gramatička kompetencija

U šestomu poglavlju, koje je napisala Sanda Lucija Udier, donosi se pregled gramatičkih sadržaja kojima su ovladali govornici hrvatskoga jezika na razini B1 za ostvarivanje komunikacijskih ciljeva. Na ovoj razini morfologija, odnosno morfosintaksa, još je glavni cilj ovladavanja hrvatskim, zbog morfološke složenosti hrvatskoga jezika, što nije slučaj sa svim drugim jezicima. No novi se jezični ciljevi premještaju na složenu rečenicu, na povezivanje rečenica u tekst i na povezanost ili koheziju teksta u cijelosti pa tako konek-

tori postaju standardni rečenični i tekstualni dijelovi. Zanimljivost su ovoga poglavlja modeli jednostavne rečenice od jednočlane do dvanaestočlane.

2.7. Posebni pojmovi

U sedmomu poglavlju, koje je napisalo sedam autorica, navedeni su pojmovi koji omogućuju govornicima postupan prijelaz prema mogućnosti izražavanja nešto složenijih misli ili tema. Autorice su nastojale odabrati riječi koje ljudi najčešće upotrebljavaju kada govore o svojim osjećajima, mišljenjima, problemima i sl., one su semantički svrstane i podijeljene u manje tematske jedinice. Popisi riječi u nekim su kategorijama i potkategorijama otvoreni, primjerice za *zanimanje*. U posebne pojmove pripadaju čovjek (njegov izgled, obitelj, vjera i drugo), ljudske djelatnosti poput svakodnevnoga života, obrazovanja, hrane i pića, kupovanja, usluga, zdravlja, jezika, priroda s vremenom, klimom, biljkama i životinjama. Stoga je to poglavlje vrlo, vrlo opsežno, ne samo duljinom, nego i građom.

2.8. Izgovorna kompetencija

U osmomu poglavlju, koje je napisala Ivančica Banković-Mandić, navode se govorna obilježja kojima bi govornici na razini B1 trebali ovladati (npr. mjestom naglaska), a čime ne (npr. tonom), što može pomoći nastavnicima da znaju što bi u izgovoru na toj razini trebali i smjeli ispravljati, a što ne. Autorica daje i vrlo slikovite podatke o glasovima hrvatskoga jezika, uključujući i njihovu učestalost te primjere izgovora u neutralnome položaju, a govori i o asimilacijama i intonaciji.

2.9. Pravopisna kompetencija

U devetom poglavlju, koje je napisala Sanda Lucija Udier, navode se znanja i umijeća u primanju i proizvodnji znakova koji tvore pisane tekstove. Donosi se popis različitih pravopisnih pravila vezanih uz poznavanje pisma, pisanje riječi i rečenica, pisanje interpunkcijskih i pravopisnih znakova, pisanje velikoga početnoga slova i bilježenje kratica čije se poznavanje očekuje od govornika na razini B1. Autorica spominje i situaciju s različitim hrvatskim pravopisima kao jednu od poteškoća.

2.10. Sociokulturna kompetencija

Deseto poglavlje, koje je napisala Milvia Gulešić Machata, bavi se obilježjima sociokulturnoga znanja i polazištima za međukulturne spoznaje. Međukulturno umijeće uključuje pojave svojstvene jednomu društvu i kulturi, čini ga pet sastavnica: aktivna, etnolingvistička, relativna, interpretativna

i međukulturna. I u ovomu se poglavlju donose podatci iz ZEROJ-a, ali i primjeri znanja potrebnih inojezičnim učenicima hrvatskoga kao što su međuljudski odnosi, govor tijela ili ritualna ponašanja.

3. Važnost trenutka izlaska knjige

Knjiga *Hrvatski B1 — opisni okvir referentne razine B1*, koja je došla iz tiska u ponedjeljak 8. srpnja 2013. godine, lijepo oblikovana, ugodna za držanje u ruci i listanje, vrlo je važan korak u razvoju hrvatskoga kao inoga jezika, a time i hrvatskoga jezika uopće. Hrvatski jezik međunarodno je priznat na različite načine: izdavanjem dvojezičnih riječnika, udžbenika hrvatskoga namijenjenih inojezičnim govornicima, poučavanjem na različitim sveučilištima diljem svijeta, u nekima ne kao sijamski blizanac srodnih jezika, nego kao samosvojni predmet (možda najviše u Poljskoj), poučavanjem u redovitim ili dopunskim školama kao nasljedni, useljenički jezik ili jezik zajednice, a ove godine i kao 24. službeni i radni jezik Europske unije.

Kada se u XVII. stoljeću temeljem dekreta pape Grgura XV. iz 1622. i pape Urbana VIII. iz 1623. hrvatski jezik trebao predavati i učiti na najpoznatijim europskim sveučilištima kao što su sveučilišta u Beču, Parizu, Bologni, Padovi, Louvainu, Madridu, Salamanci, za to je vjerojatno čuo mali broj Hrvata. U to vrijeme obrazovanost nužna da se shvati važnost takva odabira nije bila u našem narodu visoka, niti su sredstava priopćavanja bila tako moćna da dopiru gotovo do svakoga člana našega društva. Stoga vjerujemo da ih je malo bilo svjesno važnosti toga trenutka. Sumnjam da su bili svjesni da je to povijesni trenutak, kako se to prečesto kaže pa se možda i ne čuje svježinom koja bi bila potrebna. Danas je drugačije, ali upravo zbog velikoga broja podataka kojima nas obasipaju mediji i šume riječi koje nisu uvijek prave i istinite, niti istinito prikazuju stvarne odnose, ne možemo uvijek lako doživjeti važnost jednoga događaja čak ako nam to tko i kaže.

Mislimo da je izlazak ove knjige jedan takav važan trenutak. Koliko znamo, mali znak, logo Vijeća Europe koji se nalazi na njezinoj naslovnici uz *Croaticumov*, prvi put u povijesti obilježava hrvatski jezik. Možda će se to mnogima učiniti pretjerivanjem budući da Vijeće Europe ne postoji toliko dugo, osnovano je 5. svibnja 1949. No vjerujemo da mi ne možemo sada posve shvatiti njegovu važnost. Je li slučajno da se izlazak ovoga referentnoga okvira za razinu B1 poklopio s našim konačnim pristupom europskoj zajednici naroda? Iako nastajanje ove knjige nije bilo ni izdaleka tako teško i dugotrajno kao nastojanje Hrvatske da službeno uđe u europsku zajednicu naroda kojoj pripada otkako je došla na ovo tlo, ipak je knjiga nastala kao plod dugogodišnjega napornoga rada, rasprava, pregovora i dogovora. Autoricama usprkos njihovu dugogodišnjemu iskustvu s učenjem i poučavanjem

hrvatskoga kao inoga jezika nije bilo lako jer nisu imale prethodnika u hrvatskome, iako su imali različite uzore u takvim knjigama za velike europske jezike i druge slavenske jezike. Buduće će knjige biti lakše pisati sada kada je iskustvo iza njih, a uspješan predložak pred njima.

4. Zaključak

Autorice su željele, a mi mislimo da su i uspjele, stvoriti otvoren okvir, prilagodljiv različitim situacijama i govornicima razine B1 koji će se njime služiti, odnosno za izradu programa njima namijenjenih.

Nadamo se da će ova knjiga doživjeti mnoga izdanja i moguće je da će se u nečemu dopunjavati, usavršavati kao što je to slučaj sa svim traženim knjigama. Urednice su u zahvali skromno istakle spremnost na poboljšanje na temelju prijedloga svojih budućih čitatelja. Iako se nadamo da će se najprije baviti izradom okvira za razinu B2 pa ostalih.

Još nešto. Ova je knjiga u nekoliko svojih obilježja bolja od knjiga za međunarodne jezike, primjerice francuski. Jedno je činjenica da su u Hrvatskome B1 navedeni primjeri, u francuskome nisu, što nije dobro. To ne mislimo samo mi, nego je to neizravno rekao i francuski recenzent savjetujući autorice kako da budu bolje od dotadašnjih uzora. Lijepo je što su uz radinost i stručnost bile i toliko poučljive.